

Ερευνώντας τον κόσμο του παιδιού

Τόμ. 18 (2021)

Διαδικτυακό Εκπαιδευτικό Υλικό: Για Ποιο Νηπιαγωγείο;

Ιωάννα Ιμέρ, Μαρία Μπιρμπίλη

doi: [10.12681/icw.30020](https://doi.org/10.12681/icw.30020)

Copyright © 2021, Ιωάννα Ιμέρ, Μαρία Μπιρμπίλη

Άδεια χρήσης [Creative Commons Αναφορά-Μη Εμπορική Χρήση 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Ιμέρ Ι., & Μπιρμπίλη Μ. (2021). Διαδικτυακό Εκπαιδευτικό Υλικό: Για Ποιο Νηπιαγωγείο;. *Ερευνώντας τον κόσμο του παιδιού*, 18, 38–48. <https://doi.org/10.12681/icw.30020>

Διαδικτυακό Εκπαιδευτικό Υλικό: Για Ποιο Νηπιαγωγείο;

Ιωάννα Ιμέρ, Νηπιαγωγός, ioannaimer55@yahoo.com

Μαρία Μπιρμπίλη, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Τ.Ε.Π.Α.Ε,
mmpirmpi@nured.auth.gr

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η επιλογή των κατάλληλων εκπαιδευτικών υλικών αποτελεί μια από τις παιδαγωγικές πρακτικές των εκπαιδευτικών της προσχολικής ηλικίας. Τα εκπαιδευτικά υλικά μπορούν να αποτελέσουν σημαντικά υποστηρικτικά ή/και διαμεσολαβητικά εργαλεία για τη διδασκαλία και τη μάθηση στην προσχολική εκπαίδευση. Στην εποχή της ψηφιακής τεχνολογίας πολλά από αυτά αναρτώνται ή αναζητούνται σε έναν συνεχώς αυξανόμενο αριθμό διαδικτυακών κοινωνικών δικτύων και μέσων που διαχειρίζονται εκπαιδευτικοί. Η έρευνα που παρουσιάζεται εδώ, στόχο της είχε να ερευνήσει την ποιότητα και το είδος του υλικού που υπάρχει διαθέσιμο σε Ελληνικές ιστοσελίδες – blogs που απευθύνονται σε νηπιαγωγούς και να εξετάσει αν το υλικό αυτό είναι σύμφωνο με τις παιδαγωγικές αρχές που ορίζονται στο ισχύον αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών. Πρόκειται για μια ποιοτική έρευνα όπου η συλλογή των δεδομένων έγινε από δείγμα δεκατριών ιστοσελίδων τις οποίες στη συνέχεια οι ερευνήτριες επεξεργάστηκαν με θεματική ανάλυση. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι στις ιστοσελίδες του δείγματος διατίθεται μια μεγάλη ποικιλία υλικών η οποία, όπως υποστηρίζεται από τους δημιουργούς των ιστοσελίδων, εξυπηρετεί εύρος στόχων. Ωστόσο στη πλειονότητα του, το υλικό που προσφέρεται, καθώς και οι προτεινόμενες διδακτικές πρακτικές, όταν αξιολογούνται με βάση τις σύγχρονες παιδαγωγικές πρακτικές και τις αρχές του επίσημου προγράμματος σπουδών για το νηπιαγωγείο κρίνονται ακατάλληλα. Συγκεκριμένα, κυριαρχούν οι κλειστού τύπου εργασίες και απουσιάζουν δραστηριότητες που έχουν νόημα για τα παιδιά. Φαίνεται επίσης να προωθούνται η κατευθυνόμενη διδασκαλία, τα διακριτά διδακτικά αντικείμενα και η ατομική, παθητική μάθηση. Στο άρθρο αυτό συζητούνται πιθανοί λόγοι για τους οποίους εμφανίζεται η συγκεκριμένη εικόνα και τονίζεται η ανάγκη για επαγγελματική ανάπτυξη σε ζητήματα που αφορούν στην επιλογή εκπαιδευτικού υλικού.

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ: Εκπαιδευτικό υλικό, Μέσα κοινωνικής δικτύωσης, Παιδαγωγικές αρχές, Πρόγραμμα σπουδών.

Online Educational Material: For Which Kindergarten?

ABSTRACT

The selection of appropriate educational materials in kindergarten is considered a pedagogical practice. Educational materials can be important supportive and/or mediating tools for teaching and learning in preschool education. In the time of digital technology many of these tools can be found in a constantly increasing number of online social networks and media managed by teachers. The study presented here, aimed to explore the quality and the types of materials available in Greek websites-blogs for kindergarten teachers and examine whether these materials are in accordance with the pedagogical principles that are set out in the current, official early childhood curriculum. It is qualitative study in which data were collected from a sample of thirteen websites and were thematically analysed. The results showed that a wide variety of materials, serving a wide range of targets, are available on the websites of the sample. However, most of the materials that are offered and the suggested teaching practices, when evaluated based on contemporary pedagogical practices and the principles of the national curriculum, are considered inappropriate. More specifically, closed-ended worksheets are predominant and there is an absence of activities that have meaning for children. The materials offered also seem to promote teacher-centered practices, the teaching of discrete

subjects and individual, passive learning. This article discusses possible reasons behind this picture and emphasizes the need for professional development regarding issues related to the selection of educational materials.

KEY WORDS: Educational material; Online social networks; Pedagogical principles; Curriculum.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο ρόλος του εκπαιδευτικού υλικού στη μαθησιακή διαδικασία ήταν ανέκαθεν σημαντικός (βλ. Froebel, Montessori κ.ά.) και έρευνες επισημαίνουν ότι υψηλής ποιότητας εκπαιδευτικά υλικά μπορούν να βελτιώσουν τη μάθηση και τα αποτελέσματά της (Allan & Leifer, 2017; Σφυρόερα & Τζεκάκη, 2016). Ωστόσο, καθοριστικής σημασίας είναι τα κριτήρια επιλογής τους από τους εκπαιδευτικούς και οι τρόποι με τους οποίους αξιοποιούνται στην τάξη (Kentucky Department of Education, 2011).

Η αυξανόμενη διαθεσιμότητα εύκολα προσβάσιμων πόρων εκπαίδευσης που χαρακτηρίζει τη σημερινή εποχή έχει φέρει σημαντικές αλλαγές τόσο στα είδη των εκπαιδευτικών υλικών όσο και στη θέση τους μέσα στην εκπαιδευτική διαδικασία (Allan & Leifer, 2017). Τέτοιους πόρους αποτελούν και τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης τα οποία σήμερα καταγράφονται ως το πιο διαδεδομένο μέσο για την εύρεση εκπαιδευτικών υλικών και για την αναζήτηση πρακτικών και στρατηγικών διδασκαλίας (Kelly, 2015).

Καθώς οι διαθέσιμες πηγές εκπαιδευτικού υλικού αυξάνονται εγείρονται προβληματισμοί τόσο για την ποιότητα των υλικών που προσφέρονται όσο και για τις γνώσεις και την εμπειρία των εκπαιδευτικών να επιλέγουν με κριτική ματιά υλικά που μπορούν να συμβάλλουν αποτελεσματικά στη μαθησιακή διαδικασία. Πρόκειται για μια «πολυδιάστατη σχέση» που αφορά εκπαιδευτικούς όλων των βαθμίδων και η οποία δεν έχει ερευνηθεί ακόμα επαρκώς, ιδιαίτερα από την οπτική των ίδιων των εκπαιδευτικών (Σκουμιός & Σκουμπουρδή, 2018; Wu & Chen, 2008). Περιορισμένα είναι και τα ερευνητικά δεδομένα που αναφέρονται στην ποιότητα του εκπαιδευτικού υλικού που υπάρχει διαδικτυακά και παρέχεται στους μαθητές μέσα από τις επιλογές που κάνουν οι εκπαιδευτικοί. Κοινό στοιχείο των ερευνών πάνω στο θέμα αυτό είναι η αναφορά τους στην πληθώρα των διαδικτυακών υλικών και τις διαβαθμίσεις στην ποιότητα τους ως εμπόδιο στην επιλογή κατάλληλου – αποτελεσματικού εκπαιδευτικού υλικού (Recker, Dorward, & Nelson, 2004; Wu & Chen, 2008).

Με βάση τα παραπάνω στοιχεία και προσωπικές παρατηρήσεις σε ελληνικά νηπιαγωγεία προέκυψε το ενδιαφέρον, να πραγματοποιηθεί έρευνα, η οποία είχε στόχο να διερευνήσει την ποιότητα και το είδος του υλικού που υπάρχει διαθέσιμο σε Ελληνικές ιστοσελίδες- blogs που απευθύνονται σε νηπιαγωγούς. Τα κριτήρια αξιολόγησης του προτεινόμενου υλικού αποτέλεσαν παιδαγωγικές αρχές του Διαθεματικού Ενιαίου Πλαισίου Προγραμμάτων Σπουδών (Δ.Ε.Π.Π.Σ.) με το σκεπτικό ότι το συγκεκριμένο κείμενο ορίζει το πλαίσιο των επιλογών και των πρακτικών των εκπαιδευτικών που εργάζονται στα Ελληνικά νηπιαγωγεία.

Η σημασία του εκπαιδευτικού υλικού

Ένα πρόγραμμα σπουδών από μόνο του δεν αρκεί για να εξασφαλίσει την ποιότητα της διδασκαλίας και της μάθησης που παρέχεται σε μια τάξη (Allan & Leifer, 2017). Τα εκπαιδευτικά υλικά αποτελούν σημαντικά υποστηρικτικά και διαμεσολαβητικά εργαλεία για τη διδασκαλία και τη μάθηση (Okune, Gudo & Odongo, 2016; Σφυρόερα & Τζεκάκη, 2016; Ministère de l'Éducation, de l'Enseignement supérieur et de la Recherche, 2018). Για παράδειγμα ο εκπαιδευτικός χρησιμοποιεί τα εκπαιδευτικά υλικά για να δώσει στους μαθητές την ευκαιρία να μάθουν ή να εξασκήσουν μια νέα δεξιότητα, να διαφοροποιήσει τη διδασκαλία του, να τραβήξει το ενδιαφέρον των παιδιών σε ένα θέμα κ.ά. (Kentucky Department of Education, 2011). Βιβλία, φύλλα εργασίας, λογισμικά, οπτικο-ακουστικό

υλικό και διάφορα αντικείμενα (διδακτικό/παιδαγωγικό υλικό) αποτελούν μερικά από τα υλικά που ορίζονται ως εκπαιδευτικά.

Κυρίαρχο και καθοριστικό ρόλο για την επιλογή και τη χρήση των εκπαιδευτικών υλικών έχει ο εκπαιδευτικός κάθε τάξης. Ανάλογα με τη στάση τους προς το εκπαιδευτικό υλικό, η βιβλιογραφία τους διακρίνει σε εκπαιδευτικούς που τολμούν να προσαρμόσουν τα υλικά που τους παρέχονται στους μαθητές και τις ανάγκες τους, σε εκπαιδευτικούς που υιοθετούν τα υλικά που τους δίνονται ως έχουν και σε εκπαιδευτικούς που αξιοποιούν τα υλικά κυρίως με στόχο τη διατήρηση της προσοχής των μαθητών (Mollica, 1979· Okune et al., 2016).

Ως τώρα υπάρχουν λίγα εμπειρικά στοιχεία που να αναδεικνύουν τους λόγους επιλογής και τους τρόπους χρήσης του εκπαιδευτικού υλικού, από τους εκπαιδευτικούς στα ελληνικά νηπιαγωγεία. Σχετικές έρευνες δείχνουν πως γίνεται συχνή χρήση βιβλίων εμπορίου με έτοιμο υλικό, ενώ κυρίαρχο ρόλο μοιάζει να έχουν τα φύλλα εργασίας και οι ‘χρωμοσελίδες’ (Κακανά, 2011· Ρεκαλίδου, 2016). Όσον αφορά στα φύλλα εργασίας καταγράφεται αυξημένη χρήση των κλειστού τύπου φύλλων εργασίας και εκφράζονται ανησυχίες, από ερευνητές, για το ρόλο που παίζουν στο παιδαγωγικό πρόγραμμα (Birbili, 2017).

Το εκπαιδευτικό υλικό στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης

Όλοι οι εκπαιδευτικοί μπορούν να είναι μέλη μιας μεγαλύτερης κοινότητας, και να βρουν υποστήριξη στο έργο τους μέσω του διαδικτύου. Τα διαδικτυακά κοινωνικά μέσα παρέχουν στους εκπαιδευτικούς πολλές δυνατότητες και ποικιλία ευκαιριών που για διάφορους λόγους δεν θα μπορούσαν να αποκτήσουν με άλλους τρόπους (Hall, 2013). Για παράδειγμα, αποτελούν ένα εύκολο, προσβάσιμο και εναλλακτικό μέσο βελτίωσης που δεν απαιτεί χρήματα ή χρόνο όπως άλλες διαδικασίες επαγγελματικής ανάπτυξης, (βλ. σεμινάρια, μεταπτυχιακά προγράμματα, επιμορφώσεις κ.α.) (Hall, 2013). Επίσης, με τη συμμετοχή τους σε μέσα κοινωνικής δικτύωσης οι εκπαιδευτικοί μοιράζονται ή αναζητούν υλικό για θέματα ή δραστηριότητες που τους ενδιαφέρουν. Η ‘ταχύτητα’ με την οποία λειτουργούν τα μέσα αυτά και η άμεση διαθεσιμότητα τους επιτρέπει στον εκπαιδευτικό που το επιθυμεί να ‘ανεβάζει’ ή να ‘κατεβάζει’ ιδέες και πρακτικές σε καθημερινή βάση και σε ποσότητα της επιλογής του. Η ‘δεξαμενή’ που δημιουργείται δημιουργεί ένα πλαίσιο το οποίο μπορεί να κοινωνικοποιήσει ένα εκπαιδευτικό σε ένα συγκεκριμένο μοντέλο παιδαγωγικής πρακτικής (Hall, 2013· Kelly, 2015).

Στόχοι και ερευνητικά ερωτήματα

Στόχος της παρούσας έρευνας ήταν να καταγράψουμε την ποιότητα του εκπαιδευτικού υλικού που υπάρχει σε ιστοσελίδες-blogs που διαχειρίζονται αλλά και χρησιμοποιούν Έλληνες εκπαιδευτικοί και να εξετάσουμε αν το υλικό αυτό είναι σύμφωνο ή όχι με τις παιδαγωγικές αρχές που υποστηρίζονται από το ελληνικό αναλυτικό πρόγραμμα για το νηπιαγωγείο. Οι ερωτήσεις που καθοδήγησαν την ερευνητική διαδικασία ήταν:

- Τι είδους υλικό προωθείται μέσα από ιστοσελίδες-blogs για εκπαιδευτικούς προσχολικής ηλικίας;
- Ποιες παιδαγωγικές αρχές φαίνεται να προωθούνται μέσα από το υλικό και τις πρακτικές που προτείνουν οι δημιουργοί των ιστοσελίδων;

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Σε αυτή την έρευνα χρησιμοποιήθηκε μια ποιοτική προσέγγιση, η οποία κρίθηκε κατάλληλη, διότι το υπό μελέτη φαινόμενο, όπως αναφέρεται παραπάνω, δεν έχει διερευνηθεί επαρκώς και έτσι μας δίνεται η δυνατότητα να ακολουθήσουμε μια επαγωγική, αναδυόμενη

διαδικασία ανάλυσης και ερμηνείας του, μέσα στο πλαίσιο στο οποίο εντοπίζεται (Ίσαρη & Πουρκός, 2015).

Το δείγμα της παρούσας έρευνας αποτέλεσαν δεκατρείς διαδικτυακές ιστοσελίδες-Blogs, που προωθούν 'πρόσθετο' εκπαιδευτικό υλικό για την προσχολική εκπαίδευση (υλικό που δεν αποτελεί μέρος προτεινόμενου από το κράτος διδακτικού πακέτου). Αναζητήσαμε υλικό που εκτυπώνεται και δίνεται από τους εκπαιδευτικούς στα παιδιά (φύλλα εργασίας ανοιχτού και κλειστού τύπου, 'ζωγραφοσελίδες', εικονόλεξα, 'καρτέλες' κ.ά.). Η απόφαση αυτή βασίστηκε σε προσωπικές παρατηρήσεις και σε δεδομένα ερευνών που αναφέρονται παραπάνω, για τη συχνή χρήση 'έτοιμου', έντυπου υλικού στα ελληνικά νηπιαγωγεία. Για την επιλογή των ιστοσελίδων, λαμβάνοντας υπόψη τους κανόνες δεοντολογίας, επιλέξαμε ιστοσελίδες που προσφέρουν ελεύθερη πρόσβαση κι όχι πρόσβαση με χρέωση ή με εγγραφή. Επιπλέον, αναζητήσαμε ιστοσελίδες με μεγάλο αριθμό επισκέψεων και επιλέξαμε αυτές με τις περισσότερες επισκέψεις, αναγνωρίζοντας ταυτόχρονα ότι πρόκειται για 'ένδειξη' που απαιτεί προσεκτική χρήση (National Committee for Research Ethics in the Social Sciences and the Humanities - NESH, 2014). Τέλος, λαμβάνοντας υπόψη ότι τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, είναι φορείς επικοινωνίας και ανταλλαγής απόψεων, επιλέχθηκαν οι ιστοσελίδες που επιτρέπουν την παραγωγή σχολίων από τους χρήστες, με στόχο να αποκτήσουμε εικόνα του αντίκτυπου των συγκριμένων ιστοσελίδων και του προτεινόμενου υλικού στους χρήστες τους. Με βάση τα κριτήρια αυτά κατανεμήθηκε το τελικό δείγμα όπου χαρακτηρίζεται από ομοιογενή και κοινά χαρακτηριστικά (Patton, 2012 στο Ίσαρη και Πουρκός, 2015).

Ιδιαίτερη προσοχή δόθηκε καθ' όλη τη διάρκεια της έρευνας στην ηθική δεοντολογία που αφορά την έρευνα στο διαδίκτυο. Η παρούσα έρευνα αφορά ιστοσελίδες-blogs, στα οποία μέσα το κύριο ερώτημα που τίθενται είναι αν τα όσα αναρτά το άτομο είναι δημόσια ή προσωπικά δεδομένα (Τραϊανού, 2014, στο Ίσαρη & Πουρκός, 2015). Υπάρχουν πολλές αποψεις στην ερευνητική κοινότητα όσον αφορά το ζήτημα των δημόσιων και προσωπικών δεδομένων (Townsend & Wallace, χ.χ.). Για παράδειγμα κάποιιο βλέπουν τα προσωπικά blog ως δημόσιους χώρους, ενώ άλλοι θεωρούν ότι είναι δημόσια- διαθέσιμα, αλλά με ιδιωτικό περιεχόμενο (NESH, 2014). Ένα άλλο κριτήριο που πρέπει να λαμβάνεται υπόψη είναι αν αυτά τα φόρουμ ζητούν - απαιτούν πρόσβαση ή όχι (NESH, 2014). Το δείγμα το οποίο επιλέχθηκε αφορά ιστοσελίδες-blogs, που δεν ζητούν πρόσβαση, ώστε να έρθεις σε επαφή με το περιεχόμενο και επιπλέον σου δίνεται η δυνατότητα από τους ιδιοκτήτες, να κάνεις δωρεάν λήψη και χρήση του υλικού που προωθείται. Επομένως, σύμφωνα με αυτό το κριτήριο μπορούμε να θεωρήσουμε αυτά τα φόρουμ ως δημόσια. Ωστόσο, επειδή αναφερόμαστε σε κοινωνικά μέσα, στα οποία προσφέρονται προσωπικές και ευαίσθητες πληροφορίες, οφείλουμε να προστατέψουμε τα προσωπικά δεδομένα και το απόρρητο για την σωστή επεξεργασία και ανάλυση των δεδομένων (NESH, 2014). Για αυτό το λόγο, δόθηκαν ψευδώνυμα στις ονομασίες των ιστοσελίδων και αφαιρέθηκε η πηγή από το υλικό προς χρήση, που παρουσιάζεται στα αποτελέσματα.

Η συλλογή των δεδομένων έγινε με συστηματική μελέτη και καταγραφή των περιεχομένων των επιλεγμένων ιστοσελίδων. Καθ' όλη τη διάρκεια διατηρήθηκαν σημειώσεις και αποθηκεύτηκε υλικό με στόχο την ανάλυση του. Καταγράφηκαν οι κατηγορίες και τα είδη του υλικού, δραστηριότητες και οι προτεινόμενες διδακτικές πρακτικές.

Τα δεδομένα που συλλέχθηκαν αναλύθηκαν ποιοτικά με τη μέθοδο της θεματικής ανάλυσης. Πρόκειται για μια μέθοδο για τον προσδιορισμό, την ανάλυση και την αναφορά πρότυπων θεμάτων εντός των δεδομένων (Braun & Clarke, 2006). Πιο συγκεκριμένα, επιβεβαιώθηκε αν τα δεδομένα σχετίζονται με τα ερευνητικά ερωτήματα και ξεκίνησε η αναζήτηση των θεμάτων που μπορούν να προκύψουν. Αρχικά περιγράφηκαν τα δεδομένα που υπάρχουν στις ιστοσελίδες, δηλαδή θελήσαμε να δούμε τι υλικό υπάρχει στις ιστοσελίδες. Στη συνέχεια στόχος ήταν να ερμηνευτεί το υλικό με βάση συγκεκριμένες θέσεις

και επιστημολογικές παραδοχές (Ισαρη & Πουρκός, 2015). Σε αυτό το μέρος της ανάλυσης, τα δεδομένα προσεγγίζονται με λανθάνουσα προσέγγιση και τα θέματα αντικατοπτρίζουν έννοιες και νοήματα. Καταγράφηκαν τρεις θεματικοί άξονες, οι οποίοι δημιουργήθηκαν σύμφωνα με τις βασικές αρχές που ορίζονται στο πρόγραμμα σπουδών για το ελληνικό νηπιαγωγείο. Πιο συγκεκριμένα, οι βασικές αρχές του Διαθεματικού προγράμματος αναφέρονται στην ενεργητική, βιωματική και συνεργατική μάθηση, στο ρόλο της γλώσσας αλλά και του παιχνιδιού, στην στήριξη της πολιτισμικής ταυτότητας, στα ενδιαφέροντα, τις ανάγκες και τις ικανότητες των παιδιών και στην αλληλεπίδραση και συνεργασία με τους γονείς και την ευρύτερη κοινότητα. Επίσης δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στην ενιαιοποίηση της γνώσης και της διαθεματικότητας, αλλά και στην καλλιέργεια στάσεων, αξιών και δεξιοτήτων (Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, 2003).

Έπειτα από επανεξέταση και συγχωνεύσεις καταλήξαμε στους τρεις παρακάτω θεματικούς άξονες: 1) Μάθηση με νόημα για τα παιδιά, 2) ενεργητική, βιωματική και συνεργατική μάθηση, 3) ανοικτό υλικό και δράσεις που προάγουν την κριτική σκέψη. Σε αυτό το μέρος ανάλυσης, απαντάμε στο δεύτερο ερευνητικό ερώτημα που αναφέρεται στις παιδαγωγικές αρχές που φαίνεται να υποστηρίζονται μέσα από το υλικό που προωθείται στις ιστοσελίδες.

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ

Είδος υλικού

Από την καταγραφή των δεδομένων εντοπίστηκαν διάφορα είδη υλικών που τα διαχωρίσαμε ανάλογα με τη χρήση τους. Αρχικά, καταγράφηκε το εποπτικό υλικό, δηλαδή τα εικονόλεξα και οι πίνακες αναφοράς. Όπως φάνηκε τα συγκεκριμένα υλικά φέρνουν τα παιδιά σε επαφή με πληροφορίες. Τα παιδιά δεν έχουν κάποια συμμετοχή στη δημιουργία αυτού του υλικού, ούτε βρέθηκαν δραστηριότητες που να ενθαρρύνουν τα παιδιά να βρουν μόνα τους πληροφορίες, παρά μονό σε ορισμένα σχέδια εργασίας. Το εποπτικό υλικό είναι έτοιμο και προτείνεται κυρίως ως πρώτη επαφή για την ενασχόληση με ένα θέμα. Στη συνέχεια, εστίασαμε τη προσοχή μας στο υλικό που προτείνεται για συμπλήρωση από τα παιδιά και σε αυτό συγκαταλέγονται τα φύλλα εργασίας, ανοικτού και κλειστού τύπου, οι κατασκευές και οι ζωγραφοσελίδες.

Ένα αξιοσημείωτο εύρημα είναι ότι προωθείται στις ιστοσελίδες το ίδιο υλικό για πολλαπλές και διαφορετικές χρήσεις και το μόνο που βρέθηκε να τροποποιείται είναι η θεματική ενότητα. Επίσης, βρέθηκε ότι το υλικό επαναλαμβάνεται μεταξύ των ιστοσελίδων. Οι διαχειριστές είτε δανείζονται από άλλες ιστοσελίδες υλικό, είτε σχεδιάζουν το ίδιο υλικό. Τέλος εκτός από εκπαιδευτικό υλικό που προτείνεται για χρήση στην τάξη, με ή από τα παιδιά, προωθούνται άρθρα, βιβλία, σύνδεσμοι και έγγραφα για την εκπαιδευτική κοινότητα αλλά και για γονείς.

Αξιοποιώντας το φωτογραφικό υλικό από υλοποιημένες κυρίως δράσεις, αναλύσαμε τον τρόπο με τον οποίο προσεγγίζονται από τους εκπαιδευτικούς οι θεματικές ενότητες, η διαθεματικότητα και τα σχέδια εργασίας προσεγγίσεις που αναγράφονται στο αναλυτικό πρόγραμμα για το ελληνικό νηπιαγωγείο.

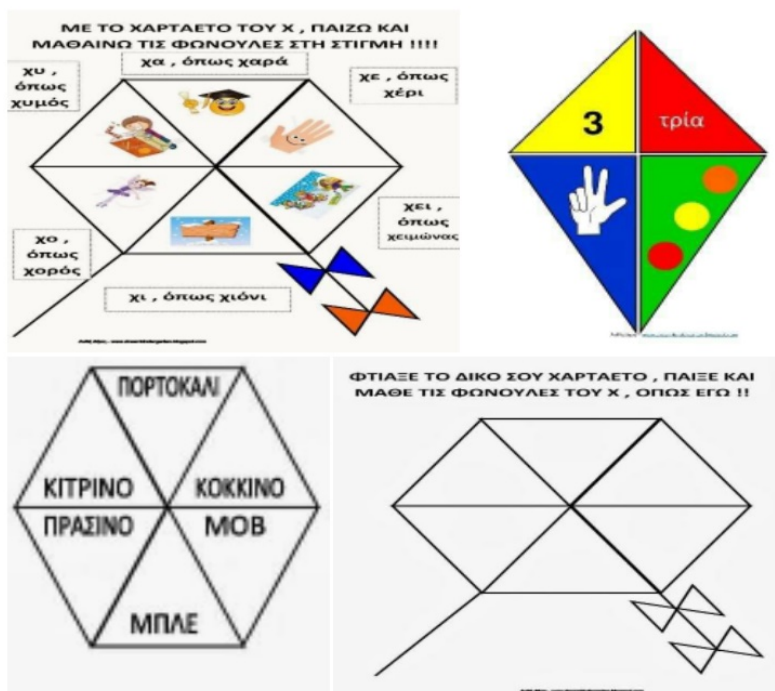
Ποιότητα υλικού

Όπως αναφέρουμε νωρίτερα, εκτός από την καταγραφή του είδους του υλικού που προτείνονται/προωθούνται στις ιστοσελίδες, εξετάσαμε την ποιότητα του σε συνάρτηση με τις παιδαγωγικές αρχές που ορίζονται στο ΔΕΠΠΣ. Ένας από τους στόχους του αναλυτικού προγράμματος για το νηπιαγωγείο είναι να προάγεται η μάθηση με νόημα για τα παιδιά, να λαμβάνονται δηλαδή υποψη τα ενδιαφέροντα και οι εμπειρίες τους και να συμβάλλουν και τα ίδια στη διαμόρφωση της εκπαιδευτικής διαδικασίας (Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, 2003). Από

την ανάλυση των δεδομένων προέκυψε ότι υπάρχει πλήθος θεματικών ενοτήτων (50 σε αριθμό) οι οποίες προτείνονται προς τους χρήστες των ιστοσελίδων χωρίς καμία επεξήγηση για το πώς τα θέματα αυτά μπορεί να συνδέονται, ή να πηγάζουν ή να αναδυθούν κατά την εκπαιδευτική διαδικασία από τις εμπειρίες των παιδιών. Η απουσία διευκρινίσεων για τους λόγους που προτείνονται τα θέματα σε συνδυασμό με την απουσία επεξηγήσεων για το λόγο και τη σειρά με την οποία προτείνονται οι σχετικές δραστηριότητες δημιουργεί την εικόνα ότι το προτεινόμενο υλικό δεν συνδέεται με λογικές ή/και κοινές έννοιες. Ένα σχετικό παράδειγμα αποτελεί η πρόταση προς τους αναγνώστες της ιστοσελίδας να μιλήσουν στα παιδιά για τα φρούτα και τα λαχανικά και ταυτόχρονα να τα συνδυάσουν με τα χρώματα του ουράνιου τόξου. Η δραστηριότητα που προτείνεται είναι ο χρωματισμός του ουράνιου τόξου και η επικόλληση των φρούτων και των λαχανικών στο αντίστοιχο χρώμα.

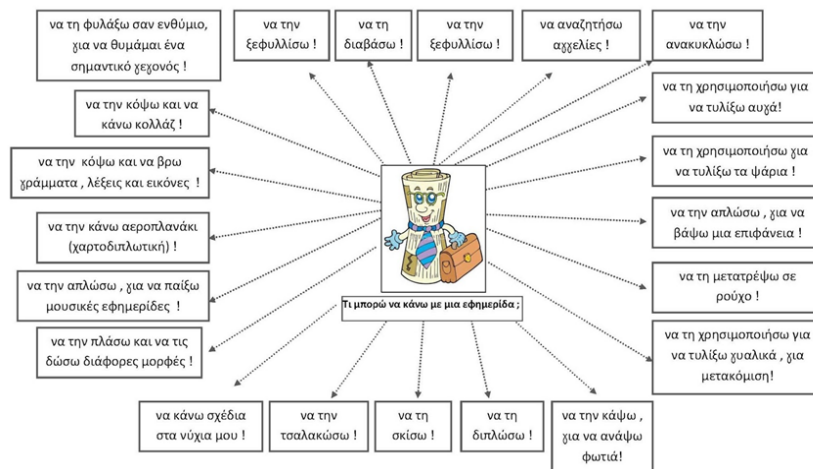
Εικόνα 1. Πρόταση δραστηριότητας με θέμα τη διατροφή

Εικόνα 2. Προτεινόμενα φύλλα εργασίας για την επεξεργασία του θέματος Χαρταετός.

Στις ιστοσελίδες του δείγματος παρατηρήθηκε επίσης, ότι η διαθεματικότητα και τα σχέδια εργασίας προσεγγίζονται διαφορετικά από τον τρόπο που ορίζονται επιστημονικά. Συγκεκριμένα οι μαθησιακές περιοχές φαίνεται να προσεγγίζονται ως διακριτά αντικείμενα και χωρίς συνδέσεις που έχουν νόημα για το θέμα που προτείνεται προς επεξεργασία με τα παιδιά. Τα δε σχέδια εργασίας παρουσιάζονται ως συγκεκριμένα, προ-αποφασισμένα βήματα τα οποία δεν μοιάζει να προκύπτουν από την ενεργή συμμετοχή ή τη σύνδεση του θέματος με τα βιώματα των παιδιών μιας συγκεκριμένης τάξης. Με άλλα λόγια, τα θέματα χωρίζονται σε διακριτές μαθησιακές περιοχές και το υλικό προωθείται με βάση αυτές. Ένα σχετικό παράδειγμα αποτελεί η πρόταση που παρουσιάζεται στην Εικόνα 2.

Το υλικό που προωθείται στις ιστοσελίδες του δείγματος αξιολογήθηκε επίσης για τα μηνύματα που δίνει στους εκπαιδευτικούς σχετικά με την ενεργή ή μη δράση των παιδιών στην εκπαιδευτική διαδικασία. Στην εικόνα 3 παρουσιάζεται ένα «έτοιμο, συμπληρωμένο» ιστόγραμμα, για το θέμα «τι μπορώ να κάνω με μια εφημερίδα», μια διαδικασία που σύμφωνα με τη βιβλιογραφία είναι σημαντικό να προκύπτει από τις ιδέες, τις εμπειρίες και τα ερωτήματα των παιδιών. Παρόλο που στα σχέδια εργασίας, είναι σημαντικό ο εκπαιδευτικός να λαμβάνει υπόψη του πιθανές διαστάσεις που μπορεί να πάρει η επεξεργασία ενός θέματος, ένα 'ιστόγραμμα' με 'όλες' τις 'πιθανές' απαντήσεις-ιδέες των παιδιών μπορεί να δώσει το μήνυμα, για παράδειγμα, σε νέους εκπαιδευτικούς ή εκπαιδευτικούς που δεν είναι εξοικειωμένοι με τη μεθοδολογία των σχεδίων εργασίας ότι υπάρχουν 'δεδομένες' απαντήσεις-ιδέες που πρέπει να αναζητήσουν-εκμαιεύσουν από τα παιδιά. Στη συγκεκριμένη πρόταση (εφημερίδα) ο ρόλος των παιδιών – όπως φάνηκε από τις προτάσεις του δημιουργού της ιστοσελίδας – περιοριζόταν στη συμπλήρωση σχετικών φύλλων εργασίας.

Εικόνα 3. Πρόταση «συμπληρωμένου» ιστογράμματος για την αξιοποίηση του θέματος εφημερίδα.

Από την ανάλυση των δεδομένων προκύπτει επίσης, πως υπάρχουν αντιφάσεις στον ορισμό της συνεργατικής μάθησης. Το φωτογραφικό υλικό που παρέχεται στις ιστοσελίδες μας έδωσε τη δυνατότητα να αντιληφθούμε κατά πόσο οι δράσεις που προτείνονται και πραγματοποιούνται είναι όντως ομαδικές-συνεργατικές ή ατομικές. Παρατηρήθηκε λοιπόν, ότι απουσιάζει η συνεργασία και η αλληλεπίδραση και ότι στην ουσία οι ατομικές εργασίες φαίνεται πως προστίθενται όλες σε μια τελική που ονομάζεται 'ομαδική'. Η εικόνα αυτή γίνεται πιο έντονη αν 'προσθέσουμε' και το εύρημα ότι για κάθε θέμα προτείνονται μια σειρά κλειστών φύλλων εργασίας, μέσα από τα οποία ενθαρρύνεται η ατομική 'μάθηση': Ζητείται από τα παιδιά ή μια, 'σωστή' απάντηση που πρέπει να δώσουν 'μόνα τους'.

Τέλος, η ανάλυση των δεδομένων επικεντρώθηκε στην αναζήτηση ανοικτού υλικού και δράσεων που προάγουν τη κριτική σκέψη. Παρατηρήθηκε ότι το υλικό που προωθείται στη πλειονότητα του δίνει έμφαση σε αποσπασματικές γνώσεις και πληροφορίες και στερεί από τα παιδιά ευκαιρίες για προσωπική έκφραση και πειραματισμό. Συγκεκριμένα προτείνονται υλικά που ‘στοχεύουν’ στο να μάθουν τα παιδιά, να γράφουν «σωστά» (π.χ. τα γράμματα), να αριθμούν, να απαριθμούν και να επιλύουν μαθηματικές πράξεις που δεν είναι ενταγμένες σε πλαίσιο που έχει νόημα για τα παιδιά.

Εικόνα 4. Φύλλο για την «καλλιέργεια δεξιοτήτων»

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η έρευνα που παρουσιάζεται εδώ επιβεβαιώνει ότι τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης αποτελούν πόρους εκπαίδευσης, στους οποίους διατίθεται μια μεγάλη ποικιλία εκπαιδευτικού υλικού. Με αφορμή τις ιστοσελίδες του δείγματος διαπιστώνουμε επίσης ότι πρόκειται για μέσο που δίνει στους εκπαιδευτικούς-δημιουργούς τη δυνατότητα να εκφράσουν τις επαγγελματικές επιλογές τους και να προωθήσουν την προσωπική δουλειά τους (Allan & Leifer, 2017).

Η ελεύθερη πρόσβαση στο εκπαιδευτικό υλικό που μπορεί να βρει κάποιος στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης εγείρει, όπως είναι αναμενόμενο, ερωτήματα σχετικά με την ποιότητα του υλικού αυτού και κατ' επέκταση την ποιότητα της μάθησης στην οποία εμπλέκονται τα παιδιά μέσα από τη χρήση του. Στις ιστοσελίδες του δείγματος απουσιάζουν προτάσεις για εκπαιδευτικά υλικά που δίνουν στα παιδιά ευκαιρίες για ανάλυση, σύνθεση και έκφραση ιδεών ή μάθηση που να συνδέεται με την καθημερινή ζωή τους (Δαφέρμου, Κουλούρη & Μπασαγιάννη, 2006 · Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής, 2014). Το γεγονός ότι το υλικό και οι στρατηγικές διδασκαλίας που προωθούνται, δεν φαίνεται να λαμβάνουν υπόψη τα παιδιά έρχεται σε αντίθεση τόσο με τις οδηγίες του ΔΕΠΠΣ, όσο και με τις αρχές που διέπουν την επιλογή εκπαιδευτικών μέσων και υλικών στην προσχολική εκπαίδευση (Σφυρόερα & Τζεκάκη, 2016). Παράλληλα, οι τυποποιημένες 'ιδέες' που εντοπίζονται (και επαναλαμβάνονται από ιστοσελίδα σε ιστοσελίδα ή από θεματική σε θεματική) παραπέμπουν σε μια αντίληψη του/της εκπαιδευτικού ως απλός/η 'καταναλωτής/τρια' 'έτοιμου' υλικού και εγείρουν προβληματισμούς για τον κίνδυνο ανάπτυξης μιας στάσης 'συνήθειας' κατά την οποία οι διδακτικοί στόχοι του εκπαιδευτικού παρακάμπτουν τις ανάγκες και τη μοναδικότητα κάθε ομάδας-τάξης (Καμπέζα, 2016).

Η ποικιλία του εκπαιδευτικού υλικού που διατίθεται δωρεάν και η ευκολία πρόσβασης του στο διαδίκτυο και τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης αποτελούν δυο σημαντικά πλεονεκτήματα των σύγχρονων εκπαιδευτικών πλαισίων. Για παράδειγμα, όπως αναφέρουν οι Allan & Leifer (2017) διευκολύνεται η διαδικασία της διαφοροποίησης της μάθησης. Ταυτόχρονα όμως, ο 'όγκος' των διαθέσιμων επιλογών και του υλικού που παρέχεται μπορεί να προκαλέσουν σύγχυση σε εκπαιδευτικούς που προσπαθούν να βρουν ποιοτικούς πόρους (Kelly, 2015). Για το λόγο αυτό, οι εκπαιδευτικοί έχουν ανάγκη υποστήριξης σε θέματα που αφορούν την επιλογή και τη διαχείριση εκπαιδευτικών μέσων και υλικών. Η Casey (2016 στο Σκουμιάς & Σκουμπουρδή, 2018:25) διακρίνει δυο στόχους στη διαδικασία αυτή: «την ανάγκη ανάπτυξης αφενός αποτελεσματικών προσεγγίσεων αναζήτησης υλικών υψηλής ποιότητας και αφετέρου δεξιοτήτων αξιολόγησης δυνητικά κατάλληλων εκπαιδευτικών υλικών». Οι Allan και Leifer (2017) προσθέτουν έναν ακόμα στόχο: την ανάγκη υποστήριξης των εκπαιδευτικών στο θέμα της προσαρμογής των υλικών που επιλέγουν στο προφίλ των μαθητών της τάξης τους.

Παράλληλα, χρειάζεται να γίνει σαφές στους εκπαιδευτικούς από το στάδιο της αρχικής εκπαίδευσης ότι η κατάλληλη επιλογή και ο χειρισμός των εκπαιδευτικών μέσων από τον/την εκπαιδευτικό παίζουν σημαντικό ρόλο στη μαθησιακή διαδικασία. Όπως επισημαίνουν οι Σφυρόερα και Τζεκάκη (2016) οι δυο αυτοί παράγοντες όχι μόνο καθορίζουν σε μεγάλο βαθμό την αποτελεσματική προσέγγιση και κατανόηση του διδακτικού αντικειμένου από τους μαθητές αλλά και επηρεάζουν σημαντικά την εμπλοκή των παιδιών στη μάθηση τους.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

- Allan, S., & Leifer, R. (2017). *How high- quality instructional materials can drive teacher growth*. Bill & Melinda Gates Foundation. Ανακτήθηκε 21/8/2018 από: <http://k12education.gatesfoundation.org/blog/high-quality-instructional-materials-can-drive-teacher-growth/>
- Birbili, M. (2017). The pedagogy of worksheets in early childhood settings: Teachers' beliefs and practices. In A. Pinto & V. Pagnotto (Eds.), *Focus on early childhood education*. New York, NY: Nova Science Publishers, 85-122.
- Braun, C., & Clarke, V. (2006). Using Thematic Analysis in Psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77-101. doi: 10.1191/1478088706qr063oa.
- Δαφέρμου, Χ., Κουλούρη, Π., & Μπασσαγιάννη, Ε. (2006). *Οδηγός εκπαιδευτικού. Εκπαιδευτικοί σχεδιασμοί. Δημιουργικά περιβάλλοντα μάθησης*. Αθήνα: Παιδαγωγικό Ινστιτούτο. Ανακτήθηκε 14/3/2018 από http://www.pi-schools.gr/preschool_education/odigos/nipi.pdf
- Hall, R. Q. (2013) *Teacher professional development through social media: exploring how teachers use social media to interact within a community of practice for their self- directed professional development*. (Μη εκδοθείσα Μεταπτυχιακή διατριβή). Faculty of Extension. University of Alberta in partial fulfillment
- Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής (2014). *Πρόγραμμα Σπουδών Νηπιαγωγείου: Επιστημονικό Πεδίο: Πρώτη σχολική ηλικία. "Νεο Σχολείο"*. ΕΣΠΑ 2007-2013, Επιχειρησιακό Πρόγραμμα: Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση. Ανακτήθηκε 31/1/2018 από: <http://repository.edulll.gr/edulll/handle/10795/1947>
- Ίσαρη, Φ., & Πούρκος, Μ. (2015). *Ποιοτική Μεθοδολογία Έρευνας: Εφαρμογές στην Ψυχολογία και στην Εκπαίδευση*. Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών. Ανακτήθηκε 18/6/2018 από: https://repository.kallipos.gr/bitstream/11419/5826/4/15327_Isari-KOY.pdf

- Κακανά, Δ. (2011). *Θεματικές προσεγγίσεις στην προσχολική εκπαίδευση. Δημιουργικές δράσεις ή στερεοτυπικές επιλογές;* Στο Ν. Στελλάκης, & Μ. Ευσταθιάδου (Επιμ.), Ευρωπαϊκό Συνέδριο OMEP για τη Δημιουργικότητα και μάθηση στη πρώτη σχολική ηλικία, 6-8 Μαΐου 2011 (σ. 28-37). Κύπρος: Cypriot Committee of OMEP. Ανακτήθηκε 22/5/2017 από: <https://drive.google.com/file/d/0B4bxze3YrxEMWXRiQTZWZkJJVUE/view>
- Καμπεζά, Μ. (2016). Σχεδιασμός και οργάνωση δραστηριοτήτων. Στο Μ. Τζεκάκη (Επιμ.), *Σχεδιασμός και αξιολόγηση της εκπαιδευτικής διαδικασίας*. (3^{ος} τόμος). Αθήνα: Gutenberg, 79-90.
- Kelly, N. (2015). *Online communities for teachers: what research says about their limits and potential*. Australia Association for Research in Education. Ανακτήθηκε 31/1/2018 από: <https://www.aare.edu.au/blog/?p=1365>
- Kentucky Department of Education (2011). *Guidance for developmentally appropriate practice for workbooks, test sheets and dittos*. Ανακτήθηκε 5/7/2018 από: <http://www.ashland.kyschools.us/userfiles/489/my%20files/preschool%20leadership%20resources/worksheets%20in%20preschool%20%20page%20guidance.docx?id=34245>
- Ministère de l'Éducation, de l'Enseignement supérieur et de la Recherche. (2018). *Instructional materials approved for preschool and elementary levels*. Education, enseignement supérieur et recherche: Quebec. Ανακτήθηκε 21/8/2018 από: http://www1.education.gouv.qc.ca/bamd/doc/liste_primaire_ang_new.pdf
- Mollica, A. S. (1979). Print and non print materials: Adapting for classroom use. Στο. J. K. Phillips, (eds.) *Building on experience building on success*. American council on the teaching of foreign languages. National Textbook Company, 157-197.
- National Committee for Research Ethics in the Social Sciences and the Humanities -NESH. (2014). *Ethical Guidelines for Internet Research*. The Norwegian National Research Ethics Committees. Ανακτήθηκε 25/7/2018 από: <https://www.etikkom.no/globalassets/documents/english-publications/ethical-guidelines-for-internet-research.pdf>
- Okune, R. A., Gudo, C. O., & Odongo, B. (2016). *Implications of instructional materials on oral skills among early childhood learners in central zone, Kisumu County, Kenya*. International Journal of Education Policy Research and Review, 20-28 <http://dx.doi.org/10.15739/IJEP RR.16.004>.
- Παιδαγωγικό Ινστιτούτο (2003). *Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών για το Νηπιαγωγείο (ΔΕΠΠΣ)*. Αθήνα: Παιδαγωγικό Ινστιτούτο και Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων. Ανακτήθηκε 9/2/2018 από: <http://ebooks.edu.gr/new/ps.php>
- Recker, M. M., Dorward, J., & Nelson, L. M. (2004). *Discovery and use of online learning resources: Case study findings*. Journal of Educational Technology & Society, 7(2), 93–104. Ανακτήθηκε 8/6/2020 από: <https://www.jstor.org/stable/pdf/jeductechsoci.7.2.93.pdf>
- Ρεκαλίδου, Γ. (2016). *Η αξιολόγηση στην τάξη του νηπιαγωγείου. Τι, γιατί και πώς;* Αθήνα: Gutenberg.
- Σκουμιάς, Μ., & Σκουμπουρδή, Χ. (2018). *Χρήση εκπαιδευτικού υλικού Μαθηματικών και Φυσικών Επιστημών: απόψεις εκπαιδευτικών*. Στο Χ. Σκουμπουρδή & Μ. Σκουμιάς (Επιμ.), 3^ο Πανελλήνιο Συνέδριο με Διεθνή συμμετοχή: Εκπαιδευτικό Υλικό Μαθηματικών και Φυσικών Επιστημών: Διαφορετικές χρήσεις, Διασταυρούμενες πορείες μάθησης, 9-11 Νοεμβρίου (σελ. 14-65). Ρόδος. Ανακτήθηκε 8/6/2020 από: <http://ltee.aegean.gr/sekpy/2018/files/proceedings2018.pdf>
- Σφυρόερα, Μ., & Τζεκάκη, Μ. (2016). Εκπαιδευτικά μέσα και μαθησιακό περιβάλλον. Στο Μ. Τζεκάκη (Επιμ.), *Σχεδιασμός και αξιολόγηση της εκπαιδευτικής διαδικασίας*. (3^{ος} τόμος). Αθήνα: Gutenberg, 189-199

- Townsend, L., & Wallace, C. (χ.χ.). *Social Media Research: A Guide to Ethics*. Economic and Social Research Council. University of Aberdeen. Ανακτήθηκε 30/1/2018 από: https://www.gla.ac.uk/media/media_487729_en.pdf
- Wu, M., & Chen, S. (2008). *Elementary schoolteachers' use of instructional materials on the web*. The Electronic Library, Vol. 26 No. 6, pp. 833-843. Ανακτήθηκε 8/6/2020 από: <https://doi.org/10.1108/02640470810921619>